

Ulrich Deuter, interjúja
SASAKI GENSŰ RŐSIVAL

A japán Sasaki GensŰ, aki 1947-ben született, keleti és nyugati vallásbölcséleletet tanult Tokyóban. Ugyanott 1984 óta rŕsiként-mesterként egy olyan zen módszert tanít, mely felöleli a zazen, meditációt, a hŕdzsŕt, kardvívást, a hitszuzendŕt, kalligráfiát, és a kŕant, szentenciákat. Nyugati tanítványainak egyike Willy Decker; az Ő 2011-es triennale programja számára Sasaki GensŰ speciális kalligráfiákat alkotott.

K. West: A nyugati kultŕrkör kalligráfia alatt valamiféle szép-írást ért: olvasható ornamensek stílusos megalkotását. De van némi sejtelmünk is arról, hogy a kalligráfia-hitszuzendŕ az Őn kultŕrkörében valami teljesen mást jelent. Őn mindkét kultŕrát, a keletit és a nyugatit is ismeri: érthetővé tudná-e tenni számunkra, hogy mit is értsünk az "ecsettel járt zen út" mŕvészete alatt?

Sasaki GensŰ Rŕsi:

Az ecsetet sumi-val, tussal, átítatni, egy pontot vetni a fehér papírra, egy vonalat és egy formát rajzolni - ezen tevékenység által kiegyensúlyozod tartásodat, elmélyítod lélegzetedet és iskolázod szellemedet és az energiádat /ki/. Az igazi valód fokozatosan képessé válik arra, hogy szabadon táncoljon a fehér papíron, mikŕzben teljesen felveszi az ecset milyenségeit. Az ecset adottságairól való folyamatos tudomással rendelkezni nem más, mint igazi valódra ráébredni. "Ne a kezedet használd, hanem vedd az ecsetet a kezedbe, amikor írsz!" Ha képes vagy erre, szeretet fog ũgymond kialakulni közted és az ecset között, a tus és a papír között, a mindenek iránti szeretet. Ugyanez érvényesülhet egy vágódeszka és a kés, az ember és az univerzum közötti viszonylatban is. Az életed szŕntelen kibontakozódási folyamat. Ez a folyamat abban áll, hogy szeretetközösséget hozol létre azokkal az emberekkel, akikkel találkozol és hagyod kibontakozni minden érzŕ lényel a szabadság világát. Mi arra törekszŕnk, hogy papíron mutassuk meg azt a fényt, ami a Buddhából sugárzik; ezért hívják a mi kalligráfiánkat hitszuzendŕnak, az ecsettel

járt zen útnak.

K.West: Gyakran látjuk a kört a kalligráfiában. De úgy tűnik nekem, hogy ez a kör sokszor nem zárt. Miért van így?

Sasaki Rôsi:

Mivel a minden lényben lakozó érték forma nélküli és megragadhatatlan és emiatt leírhatatlan is; ezért egy körrel /enszo/ testesítjük meg. amikor egy "végtelen kört" rajzolunk, hogy az "egészt" megtestesítsük, az túllép a "nyitott" vagy a "zárt" fogalmán; ezért tehát mindegy, hogy a kör zárt-e vagy nyitott. Nyitott, miközben zárt és fordítva. Mondhatjuk azt is, hogy a kör teljesen nyitott és azt is, hogy teljesen zárt. A világ maga a végtelen tágasság és elgondolhatatlanul mély.

K.West: Azt mondják, hogy a hitszuzendô-nál nem a kör a legnehezebb, hanem a pont, mivel kiterjedés nélküli. Hogyan festhet az ember olyasmit, aminek nincs dimenziója?

Sasaki Rôsi:

Ez nagyon konkrét és nagyon jó kérdés. A kalligráfiában a négy anyag mindegyike fontos, /ecset, tus, tus-kő és papír /de az ecset különösen döntő. A minősége a szőrszálain múlik, melyek mások, mint az európai ecseté. Az az ecset, melyet a Ruhrtriennale alkalmával használtam lágy lófarok-szőrökből készült és az átmérője 5 centiméter, a hossza 16 centiméter. Sok gyakorlás kell ahhoz, hogy fesztelenül lehessen használni. A pontot a geometriában kiterjedés nélküli állapotnak definiálják. A kalligráfiában viszont szabad kiterjedése van a pontnak. Kezdetben az ecset függőlegesen és szilárdan ül a papírra; a kiindulási pontot nem tudja az ember megismételni, ahogy az életben sem tud az ember semmit sem megismételni. Egy élő pontnak a létrejötte egyszeri. Ha az ecset negye csak egy kicsit is más irányba mozdul, akkor az már nem pont, hanem vonal. Alig mozdul a pont, máris vonal lesz. És ilyenekből kimeríthetetlenül sok változat létezik: a kör ezek egyike. Az utolsó pont, mely a lapra tétetik, a következő kalligráfia kiindulópontja egyszersmint. Így az utolsó pont mozgulatot is tartalmaz a következő forma nélküli pont felé. Ezen pontok között, melyek nincsenek látható vonallal összekötve, fennáll a folytonosság nélküli folytonosság.

Látjuk tehát, hogy a pont a látható és a láthatatlan vonalából áll. A mindennapos gyakorlás kialakítja azt a képességünket, hogy képesek legyünk a láthatatlan vonalak látására. A pont az alap, az eredet és a legnehezebb is. Ehhez képest sokkal egyszerűbb vonalat írni. A hitszűzendő drámájában minden nagyszerű lesz, amikor az első pont sikerül. Hogy a teljes és mindent megrengető pontot létrehozassuk, az ecsetet tartó kéznek és az embernek, akinek a kéz tartozik, felébredettnek kell lennie. Pontosan ez az alapja annak, ami miatt a japán teaszertartás és a harcművészet közönség előtti bemutatását otemae-nak hívják: ez azt jelenti, hogy valaki "az emberek előtt teszi le" a pontját.

K. West: Vannak-e megértési lehetőségek két annyira különbözően struktúrált kultúra között? Érti-e Ön a nyugati kultúrát, a nyugati művészetet? Képesek vagyunk-e mi, hogy valaha is megérthessük a keleti, a japán, a zen kultúrát?

Sasaki Kōsi:

A megértés abban a pillanatban kezdődik, amikor egy rendkívüli emberrel és a művével találkozol és az eltalál és felkavar. A görög szobrok, a görög tragédiák, Szokratesz és a Szokratesz előtti filozófiák, a Biblia, J. S. Bach, Shakespeare, Chartres, a kölni Dóm és sok minden más is nagyon megindító volt. A történelem mily hatalmas súlya! Konfuciusz azt mondta egykor: "Azok, akik a valóságot szeretik, jobbak, mint akik ismerik azt." Ha a szívedet mély szeretettel nyitod meg, akkor minden embert, minden emberi alkotást és minden emberi kultúrát meg tudsz érteni, -sőt az egész univerzumot is. Pontosan azért, mivel Önnek oly gazdag a kultúrája és a történelme, értheti meg biztonsággal az ázsiai kultúrát és a zen kultúrát is. Goethe azt mondta: "Aki nem tud idegen nyelveket, semmit sem tud a sajátjáról." Szükség van más kultúrák megértésére és arra a törekvésre, hogy a saját és a mások kultúráját mélyebben megérthessük.

K. West: Melyik nyugati művészet vagy filozófia jutott legközelebb a zenhez, az ürességhez?

Sasaki Rôsi:

Sok nagy műalkotás megragadott. Kezdvé a görög antikoktól, egészen a jelenkorig. Az én intuicióm azt súgja, hogy mindezek a művészek - legalábbis a műveikben - a lényegi felismerést elérték. Ezt a buddhizmus a következő szavakkal fejezi ki: "A forma üresség, az üresség forma."

Példaként Leonardo da Vinci minden művét megnevezhetném. Aztán Rembrandt metszeteit, mint mondjuk a "Három fa" címűt, Cézanne "La Montagne Sainte-Victoire" c. képét és akvarell festészetét, vagy akár Kandinszkij késői műveit. Mindezeket mélyen magamban hordozom. A filozófiában különösen a Szokratesz előtti gondolkodás iránt érzek affinitást, aztán Jézus beszédeihez és cselekedeteihez, Eckhart mesterhez, Nietzsche-hé, mindenek előtt a "Zarathustra"-hoz, Schopenhauerhez, aki nagy hatással volt Nietzsche eszméire.

K. West: A megvilágosodás-e az óhajtott célja annak, aki magát a zennek szenteli? És ha igen, akkor mi a megvilágosodás? Egy metafora? Vagy valami másféle tudatállapot vagy tudás állapot?

Sasaki Rôsi:

A megvilágosodás, mint szó, valami szokatlanhoz, különlegeshez és a legmélyebben titokzatoshoz kapcsolódik, és ezért lehet könnyen természetfeletti erővel asszociálni. Az emberek hajlamosak arra, hogy előre elképzelt nézetekkel, hamis képekkel akarják megérteni. Nehéz a jelentését leírni, de én helyette a "felébredés" kifejezést választanám. A zen álláspontjából szemlélve a Delphoi-i felhívás: "Ismerd meg önmagadat!" - amelyre Szokratesz is gyakran utal a Dialógusaiban, nem az intellektusra vonatkozik, hanem az önfelébredésre, melyet közvetlenül: -testileg és szellemileg- lehet megtapasztalni. A megvilágosodás azt jelenti: az ürességre felébredni, és ez másfelől azt is jelenti, hogy minden dolog üres, mentes valamiféle inherens létezésről. Rendíthetetlen bizalomban nyilvánul meg az iránt, hogy a tapasztalatod igazsága egyezik a nagy zen mesterekével, akik a vallásos tanokat Gautama Buddha és Bodhidharma idejétől kezdve tovább adták. A forma nélküli és megfoghatatlan üresség azonban nem célja a gyakorlásunknak. Mihelyt megcélzod, "valamit" csinálsz az

ürességből, amit ürességnek nevezel. Ez alapös tévedés, ez illúzió. Az igazi felébredés nem metafora, hanem fundamentális valóság, melyet az életedben tapasztalsz meg.

K. West:

A zen középpontja a sūnjata -a nagy üresség. Talán már a középpont is téves szó. De hogyan kerülhetem el, hogy az üresség elérése az együttérzés és az életöröm elvesztéséhez vezessen?

Sasaki Rōsi:

Az üresség a zen alapja. Ha az ürességet megtapasztaljuk és arra ráébredünk, a nagy bölcsesség és a nagy együttérzés természete sohasem vész el, még akkor sem, ha az univerzum elpusztul és semmivé válik, akár nyom nélkül.

Végül Chōsa Keishin nagy mester egyik versét szeretném Önnek megmutatni. Amikor a szerzetesek közösségéhez szólt, ezt mondta:

Az egész univerzum,
mind a tíz irányban,
a te szemed.
Az egész univerzum,
mind a tíz irányban,
a te nyelved.
Az egész univerzum,
mind a tíz irányban
a te egész tested.
Az egész univerzum,
mind a tíz irányban,
a te lényed fénye.
Az egész univerzum,
mind a tíz irányban,
a te lényed fényében időzik.
Az egész univerzumban,
mind a tíz irányában,
nincs egyetlen személy sem,
ki nem a te lényed lenne.

Az üresség, melyet Chōsa kifejezésre juttat, nem metafora, hanem az alapvető valóság.

fördította: Halasi Sándor